

СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВИ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І БІЗНЕСУ У СФЕРІ МЕЦЕНАТСТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті розглядається питання співпраці громадських організацій з бізнесовими структурами та органами державної влади в Республіці Польща. Висвітлено особливості розподілу функцій між державою та недержавними інституціями. Стаття розкриває аспекти формування співробітництва у сфері меценатства між різними структурами та організаціями.

Ключові слова: громадська організація, меценатство, держава, бізнес.

В статье рассматривается вопрос сотрудничества общественных организаций с бизнесовыми структурами и органами государственной власти в Республике Польша. Отражено особенности распределения функций между государством и негосударственными институциями. Статья раскрывает аспекты формирования сотрудничества в сфере меценатства между разными структурами и организациями.

Ключевые слова: общественная организация, меценатство, государство, бизнес.

The question of collaboration of public organizations with business structures and by public authorities in Republic of Poland is considered in the article. Features of distributing of functions between the state and non-state organizations is reflected. The article reveals the aspects of forming of collaboration in the field of patronage between different structures and organizations.

Key words: public organization, patronage, state, regulation, business.

Постановка проблеми. Формування громадянського суспільства супроводжується підвищенням суспільно-громадської активності населення, яка знаходить свій прояв у створенні великої кількості недержавних організацій, що покликані вирішувати значні соціально-культурні проблеми. Важливим фактором у формуванні успішного суспільства стає створення незалежного громадського сектора. Розвиток добродійності в державі знімає певний тягар фінансового забезпечення соціальної сфери з органів публічної влади, оскільки кризові виклики істотно впливають на рівень фінансової спроможності держави.

Європейські країни протягом останніх десятиліть приділяють значну увагу налагодженню партнерської співпраці між державою і комерційним, приватним, громадським секторами для реалізації ефективної соціально-культурної політики. Громадські організації, залежно від специфіки історичного розвитку країни, виробили різні моделі взаємодії з урядом і стали важливим партнером у реалізації соціальної політики.

В умовах переходу до нової системи організації суспільного життя однією з найважливіших функцій держави є ефективно управління процесом

змін. Досвід Польщі може бути корисним для України з огляду на трансформаційні процеси в нашій державі та прагнення України до членства в Європейському Союзі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження добродійності і меценатства в Польщі є, безперечно, актуальним і важливим. На сьогодні можна виділити наукові праці (у яких висвітлено діяльність органів державної влади та громадських організацій у сфері меценатства) таких дослідників, як Е. Леш (E. Leś), Й. Круліковська (J. Królikowska), Р. Мертон (R. Merton), С. Кенпські (C. Kępski) та ін.

Мета та завдання даного дослідження. Метою статті є визначити сутність та значення співробітництва держави, громадських організацій та бізнесових структур у сфері меценатства в Республіці Польща.

Для виконання поставленої мети автор ставить такі завдання: розкрити особливості діяльності громадських організацій у Польщі; визначити взаємозв'язок бізнесу і третього сектора; проаналізувати роль держави у розвитку добродійності.

Викладення основного матеріалу та обґрунтування отриманих наукових результатів. Феномен меценатства в Республіці Польща є досить корисним та ефективним на сучасному етапі розвитку країни. Це явище пов'язують інколи виключно з меценатством у сфері мистецтва. Багато хто вважає, що благодійниками та меценатами можуть бути лише забезпечені особи або власники великих корпорацій чи організацій. Дійсно, функцію мецената щодо культурних і спортивних акцій здійснюють переважно багаті міжнародні корпорації. Але кожен може бути меценатом у такій мірі, в якій йому дозволяє власний бюджет. Особи, менш заможні, можуть бути меценатами для поодиноких осіб, здібної молоді, що походить з бідних сімей тощо.

Розвитку співпраці між громадськими організаціями та бізнесом сприяє започатковане останнім часом поширення нової форми дії громадських організацій (локальні фонди), які поєднують у собі ознаки фінансових установ і недержавних організацій. Вони повинні накопичувати локальні ресурси, що призначаються на громадські цілі, і розпоряджатися ними на професійному рівні.

Локальні фонди, крім здобуття власних фінансових ресурсів, повинні опиратися на фінансування з приватних джерел, тобто ресурси приватного бізнесу. Закордонний досвід, як і нечисленні польські приклади функціонування локальних фондів, а також попередні дослідження щодо можливості їх створення в Польщі, вказують на той факт, що незабаром вони можуть становити істотну основу співробітництва недержавних організацій і бізнесу.

Дослідження вказують на «помірковану підтримку» бізнесу на територіальному рівні, при цьому найбільш скептичними виявилися представники бізнесових структур у великих містах, які побоювалися, що локальний фонд може виявитися ще одним зайвим і неефективним посередником у розвитку філантропії. Значної підтримки ця ідея набула поміж представників бізнесу в малих містах Польщі. Поширенню даної концепції заважає податкова політика держави, яка не заохочує до спонсорства громадський сектор. У Польщі має місце і закордонний приватний капітал, але він є значно слабкіший, ніж в інших країнах Заходу, де сектор бізнесу становить істотну частину третього сектора, наприклад, найбільший у світі Фонд Форда, що має капітал близько 3 млрд доларів [2].

Бізнес має таку тенденцію, яка ґрунтується на тому, що потрібно допомогати тій сфері, яка є більш популярною і яка входить до маркетингової стратегії фірми. Необхідно зазначити, що разом з розвитком приватного сектора в Польщі і формуванням середнього класу співробітництво державного сектора з недержавним значно поглибиться. Даному процесу сприяє нове юридичне регулювання (податкові пільги, комерційний прибуток, публічна активність).

Польський дослідник Й. Ріфкін (J. Rifkin) зазначає, що важливим у розвитку третього сектора

є заохочення населення до виконання корисних завдань поза державним сектором, що було б не тільки використанням їх енергії і талантів, але також створенням третьої сили, яка розвиватиметься незалежно від ринку і публічної влади [2].

Третій сектор відомий також як незалежна або добровільна сфера. У США цей сектор обіймає цілу гамму опікунських, освітніх, культурних, релігійних і юридичних організацій. Волонтери, часто з високими професійними кваліфікаціями, такі як юристи, лікарі, управлінці, вчителі, надають ряд послуг, які не здатен виконувати державний сектор. Волонтерські організації представляють інтереси населення, яке було зігнороване органами державної влади. Для означення такої діяльності французькі соціологи ввели термін «суспільна економіка», щоб відрізнити його від ринкової економіки, яка впроваджується через державний і приватний сектор. Суспільна економіка обіймає організації, в яких можна реалізувати особисті інтереси, досягти якогось статусу і створити спільноту, щоб здолати відчуття ізоляції тощо. Участь у третьому секторі дає можливість висловити власні погляди, розвивати вміння та здібності, дає відчуття належності до громади завдяки таким рисам, як організованість, комунікативність тощо. Практичні дослідження свідчать, що якби видатки, які призначаються для державних адміністрацій, передати громадським організаціям, тоді б користі було значно більше для соціально-культурної сфери [4].

Діяльність волонтерських організацій у сфері освіти, культури звертає на себе значно більше уваги на потреби населення і середовища та впливає на зростання видатків держави на визначені цілі. Але важко і не погодитися з критикою волонтерства – добродійна діяльність ставить у залежність ті чи інші групи населення від постійної підтримки і підпорядковує одних іншим, перетворює людину на «предмет жалю», позбавлений властивій йому вартості, а також неліквідних прав (допомога держави). Не витримують проби часу погляди, що ґрунтуються на наступному: урядові програми створені для громадян, які мають повне право користуватися ними без обмеження своєї ідентичності й гідності.

Визначають різні стратегії допомоги: стратегію звикання – надання фінансової підтримки організаціям чи окремим громадянам, оскільки їм завжди надавали підтримку; стратегію політичного контексту – керівництво має власні інтереси профінансувати ту чи іншу сферу тощо.

Приватне меценатство є необхідним інструментом досягнення ефективного розвитку держави, а його головний представник – бізнес – послуговується конкретними схемами та методами. Тому вміння розкрити проблему і написати та підготувати проект, що в результаті допоможе зрозуміти глибину проблеми, спонукали б представників бізнесу до широкої співпраці з інституціями культури, освіти тощо. По-перше, польський бізнес має інші пререференції у своїх бюджетах: якщо

закладається у стратегії фірми суспільна відповідальність та допомога, то це, перш за все, допомога бідним та нужденним, а не підтримка культури і науки. По-друге, часто досвід співпраці бізнесу з представниками інституцій культури є малоефективним – спосіб, у який інституції представляють свої проекти, не заохочує іншу сторону до співпраці.

Необхідно зазначити, що мотиви благодійної підтримки в сучасних умовах є іншими по відношенню до тих, які існували раніше. У своїх стародавніх початках допомога і суспільна підтримка мали альтруїстичний характер і надавалася з людинолюбських або релігійних намірів та переконань; оскільки пізніше, на початку ХХ століття (від часу виникнення окремих держав і розвитку капіталізму) з'явилася бюрократична допомога, яка забезпечувала суспільний порядок. На сьогодні недержавна підтримка ґрунтується на принципах гуманізму та розуміння того, що якщо кожен з нас хоче безпечного життя, то повинен надавати допомогу та ділитися з тими, хто цього потребує.

Сучасна суспільна підтримка не є копією милосердя та патерналізму, як раніше, а виступає усвідомленою формулою солідарності та морального співіснування.

Громадська активність проявляється в Польщі на декількох визначених суспільних ринках. Згідно з даними Польського банку інформації про недержавні організації KLON/JAWOR, найбільше (38 %) організацій займається, перш за все, наданням суспільних та освітніх послуг. На другому місці серед громадських організацій у Польщі знаходяться ті, які займаються класичною діяльністю: суспільною допомогою (29 %); охороною здоров'я і реабілітацією (28 %); сім'єю і дітьми (20 %). Інші важливі галузі діяльності – це культура і мис-

тецтво (20 %); екологія і охорона середовища (14 %); регіональний і локальний розвиток (12 %); спорт і рекреація (11 %); права людини, а також наука і техніка – по 10 % [3, с. 95]. Вищевказані дані не відображають повною мірою ті різноманітні функції, які реалізуються громадськими організаціями. Дані визначають, перш за все, істотну роль недержавних організацій у підтримці соціально-культурної сфери.

В сучасних умовах, коли держава не готова відповідати на всі виклики соціально-економічної кризи (безробіття, безпритульність), громадські організації перебирають на себе ряд соціально-опікунських функцій від держави (замінюють, доповнюють або підтримують державні органи влади).

Європейські країни, зберігаючи бюджетне фінансування організацій культури, освіти, науки різних форм власності (державних та приватних), сформувавши підходи до партнерської співпраці державного і громадського секторів. Громадські інституції допомагають розподіляти державні кошти серед соціально-культурних організацій і залучати додаткові кошти приватного і комерційного секторів.

Висновки. Таким чином, завдяки налагодженню співпраці з громадськими організаціями, урядом зарубіжних країн вдалося залучити і зацікавити комерційний і приватний сектори до фінансування соціально-культурної сфери та суспільних проектів.

Громадські організації залучаються до реалізації державної політики, сприяють розвитку культури, науки та освіти в країні, беруть участь в освітніх програмах, позитивно впливають на налагодження міжкультурного діалогу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарубіжний досвід взаємодії держави з підприємницькими структурами та громадськими інституціями у сфері підтримки та розвитку культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/December2009/17.htm>.
2. Kępski C. Idea miłosierdzia a dobroczynności i opieka. – Lublin, 2002.
3. Królikowska J. Socjologia dobroczynności: zarys problematyki biedy i pomocy na tle doświadczeń angielskich. – Warszawa, 2004.
4. Merton R. Teoria socjologiczna i struktura społeczna. – Warszawa, 1982.
5. Radwan-Pragłowski J. Społeczne dzieje pomocy człowiekowi: od filantropii greckiej do pracy socjalnej. – Katowice, 1998.

Рецензенти: Багмет М. О. – д.і.н., професор;
Сорока С. В. – к.політ.н., доцент.

© Матяж С. В., 2010

Стаття надійшла до редколегії 28.10.2010 р.